

УДК 616.314:00189

Н.Б. Кузняк, О.І. Годованець

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

ПЕРШІ КРОКИ НА ШЛЯХУ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

За даними досліджень вітчизняних вчених розповсюдженість карієсу постійних зубів у дітей віком 12 років в Україні коливається в межах 70-90%, сягаючи 100% в окремих регіонах країни. Захворювання пародонта займають друге місце по частоті і поширеності після карієсу, вони діагностуються від 50 до 90% випадків. Масове ураження населення стоматологічною патологією, безумовно, спрямовує практичну охорону здоров'я на організацію, у першу чергу, лікувальної роботи на різних її рівнях, залишаючи поза належною увагою профілактику.

Поряд із цим світовий досвід вже давно розвіяв міф про непереможність найпоширеніших стоматологічних захворювань – карієсу зубів і захворювань тканин пародонта [1]. У багатьох країнах відбулося зниження рівня стоматологічної захворюваності завдяки ефективній профілактиці. Класичними вже стали приклади Скандинавських країн, які повністю перемогли карієс.

Такого ж результату досягла й Японія. На жаль, в Україні продовжує зберігатися тенденція до зростання стоматологічної захворюваності як серед дорослого, так і серед дитячого населення.

Змінити ситуацію, що склалася, може лише впровадження комплексних програм профілактики стоматологічних захворювань. Одним із факторів, що стримує їх втілення в нашій країні, є відсутність допоміжного стоматологічного персоналу – тих, хто міг би виконувати основну профілактичну роботу. До знакових подій, що свідчить про новий етап розвитку стоматології в нашій країні, належить затвердження нової спеціальності – гігієніст-стоматологічний. Широка медична та стоматологічна громадськість, а також населення допоки слабо уявляють собі сферу його діяльності та посадові обов'язки. Гігієніст-стоматологічний – фахівець із середньою медичною освітою, основним завданням якого є здійснення профілактики стоматологічних захворювань серед

© Кузняк Н.Б., Годованець О.І., 2014

населення всіх вікових груп. Діяльність гігієніста стоматологічного складається з двох напрямків: лікувально-профілактичного та санітарно-профілактичного. У коло його обов'язків входить:

- огляд порожнини рота і реєстрація стану твердих тканин зубів, пародонта, слизової оболонки, співвідношення зубних рядів;
- оцінка гігієнічного стану, навчання правилам догляду за порожниною рота, індивідуальний підбір засобів гігієни;
- професійне видалення зубних відкладень;
- здійснення профілактичних процедур: покриття зубів фторлаком, фторгелем, герметизація фісур тощо;
- проведення анкетування;
- участь в обстеженнях населення;
- ведення медичної документації;
- робота як асистента стоматолога (т. з. робота в чотири руки).

Беручи до уваги досвід інших країн, можна сказати: професія гігієніста є престижною і перспективною, тому що таких фахівців потребують всі лікувально-профілактичні установи, незалежно від форми власності, а найголовніше – і діти, і дорослі. До слова, в Європі професія гігієніста отримала право на життя вже давно, у США налічується 150 тисяч зубних гігієністів, і їх кількість постійно зростає [2]. У Росії профілактична стоматологія з'явилась лише у 2001 році [3]. У цивілізованому світі відвідування гігієніста-стоматологічного стало нормою поведінки, філософією здорового способу життя. Як не прикро, але у нас ця філософія лише входить у моду.

В Україні зубний гігієніст з'явився в 2010 році, коли здійснили свої перші випуски медичні

коледжі. Однак ще не встиг з'явитись новий фахівець, а перед ним вже постало ряд проблем, зокрема: не розроблені клінічні протоколи та алгоритми його медичних маніпуляцій, не визначені критерії якості його роботи, і, найголовніше, посада зубного гігієніста не введена до штатного розпису медичних закладів.

Для допомоги організації роботи гігієніста зубного в Україні у 2010 році було створено Асоціацію гігієністів зубних України. Очолила асоціацію професор О.В. Деньга, яка також є представником ВООЗ в Україні. Створення асоціації підтримали всі вищі та середні медичні заклади України, організатори охорони здоров'я в усіх регіонах нашої країни, вчені, Асоціація стоматологів України, ДУ "Інститут стоматології" АМНУ.

Основними напрямками роботи асоціації є: визначення ролі гігієніста зубного та алгоритм його дій відносно реалізації профілактичного напрямку стоматологічної допомоги в організованих дитячих та дорослих колективах; робота в спеціалізованих стоматологічних клініках. Колективними членами асоціації стали ведучі гігієнічні та стоматологічні фірми, що працюють на ринку України. За досить короткий проміжок часу асоціацією створено Програму профілактики основних стоматологічних захворювань у населення України за участю гігієніста зубного на 2010-2013 роки. У межах цієї програми проведено ряд заходів у різних регіонах нашої держави: конференції, симпозіуми, комплексні обстеження учнів, студентів, працівників промислових підприємств та, безумовно, санітарно-профілактична робота [4].

Колектив кафедри хірургічної та дитячої сто-

матології БДМУ також не залишився осторонь вирішення даних питань. Викладацький склад разом із студентами та лікарями-інтернами беруть активну участь у реалізації даної програми. Основним напрямком їх діяльності є санітарно-просвітня робота. Слід відмітити, що вже стало доброю традицією проведення первинної профілактичної роботи на Буковині із залученням студентства.

Санітарно-просвітня робота – одна з першочергових ланок будь-якої комплексної профілактичної програми та основний компонент первинної профілактики [5]. Без урахування цього розділу роботи або при недостатньо активному і диференційованому його проведенні всі профілактичні заходи можуть бути мало ефективні. Вважаємо за доцільне залучати студентів, у першу чергу, до проведення санітарно-просвітницької роботи серед дитячого населення, оскільки вона не вимагає значних матеріальних затрат.

Організація санітарно-просвітницької роботи в різних дитячих колективах є досить складним завданням. Мета може бути досягнута лише за умови знань психології аудиторії, її особливостей, застосування необхідних форм та методів роботи відповідно до конкретних колективів. Без урахування цих факторів санітарно-просвітницька робота не може бути достатньо ефективною. Основний напрям санітарної просвіти — прищепити населенню знання про здоровий спосіб життя, причини розвитку стоматологічних захворювань і переконати у необхідності проведення профілактичних заходів.

При роботі з дітьми мають місце деякі особливості в організації і проведенні цієї діяльності, пов'язані із віковими групами, соціальним статусом дітей, рівнем їх психологічних реакцій. Разом із цим правильний, продуманий і комплексний підхід до санітарно-просвітницької роботи серед дітей дає добрі результати, особливо в дошкільному віці, коли сформовані навички зберігаються на все життя [6]. Нами впроваджено в навчальний процес проведення уроків здоров'я студентами III

курсів у дошкільних та шкільних закладах міста Чернівців. Враховуючи вік дітей, для яких проводиться урок, складається сценарій. Як правило, це казка, одним із діючих персонажів якої є лікар-стоматолог, що навчає дітей основних гігієнічних навичок, розповідає про будову зуба, елементи раціонального харчування, причини виникнення карієсу тощо. По закінченню основного дійства проводиться вікторина. Нерідко в дітей виникають нові запитання, з'являється діалог із ведучим, що дозволяє поглибити знання з теми, що зацікавила малечу. На завершення бажано провести тематичні розважальні заходи. Найкраще для цього підійдуть пісня та танці.

Проведений таким чином урок здоров'я дозволяє поєднати активні та пасивні форми санітарно-просвітницької роботи, що безумовно значно покращує кінцеві результати. Нами також практикується санітарно-просвітницька робота із залученням студентів старших курсів стоматологічного факультету та лікарів-інтернів. Вони організують проведення уроків, бесід у більш складних колективах: школах-інтернатах, лікарнях, військових частинах тощо. Дані контингенти населення потребують від організаторів досконалої професійної підготовки та диференційованого підходу до кожного.

Досвід спілкування з дітьми та дорослими позитивно впливає на фахову діяльність майбутнього лікаря-стоматолога. Студенти засвоюють головні правила деонтології у спілкуванні з пацієнтом, до автоматизму вивчають та опановують основні постулати профілактичної стоматології, що вже так незабаром повинні будуть нести в населення. З іншого боку проведення санітарно-просвітницької роботи під час навчання у ВУЗі надзвичайно потрібна допомога практичній охороні здоров'я. Адже на сьогоднішній день ані державна служба стоматологічної допомоги, ані приватний сектор не можуть належним чином організувати профілактичну роботу.

Список використаної літератури

1. Fontana M. *Minimal intervention dentistry: part 2. Caries risk assessment in adults* / M. Fontana, C. Gonzalez-Cabezas // *British Dental J.* – 2012. – № 213. – P. 447-451.
2. *The behaviour of extended duties dental nurses and the acceptance of fluoride varnish application in preschool children* / Y. Zhou, G.M. Forbes, M.D. Macpherson // *British Dental J.* – 2012. – № 213. – P. 603-609.
3. Леонт'єв В.К. *Профілактика стоматологічних захворювань* / В.К. Леонт'єв, Г.Н. Пахомов. – М., 2006. – 412 с.
4. Деньга О.В. *Асоціація гігієністів зубних України – перші, але впевнені кроки* / О.В. Деньга, Є.Г. Шварцнау, С.В. Шпак // *Вісн. стоматолог.* – 2012. – № 1. – С. 15-18.
5. *Профілактика стоматологічних захворювань* / [Л.А. Хоменко, А.В. Савичук, Н.В. Биденко і др.]. – К.: Книга плюс, 2007. – 128 с.
6. Бондарчук Е.И. *Основы психологии и педагогики: Курс лекций* / Е.И. Бондарчук, Л.И. Бондарчук. – К.: МАУП, 2002. – 168 с.